

DAVID V *SAMUELOVI KNJIGI* IN POZNEJŠEM IZROČILU

VID SNOJ

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo, Ljubljana, Slovenija
vid.snoj@ff.uni-lj.si

Članek obravnava lik Davida v biblični *Samuelovi knjigi*. David je glavni junak te knjige, ki na začetku pripoveduje o zamenjavi Božjega kraljstva s človeškim in o začetku človeške politike. Nanj skozi vse njegovo življenje deluje priteg oblasti. Vendar zlasti tedaj, kadar nima na voljo oblastvenega sredstva, izkazuje zaupanje v Boga, tisto potezo srca, ki mu jo je v pravičnost štelu poznejše biblično izročilo. V njem je bil postavljen ne samo za visoko merilo, po katerem so bili presojeni njegovi potomci, vsi poznejši judovski kralji, ampak je postal tudi »očec« Mesije.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.7](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.7)

ISBN

978-961-286-778-2

Ključne besede:

Biblija,
kraljstvo,
oblast,
zaupanje v Boga,
mesijanstvo

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.7](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.7)

ISBN
978-961-286-778-2

Keywords:

Bible,
kingship,
power,
trust in God,
messianism

DAVID IN *THE BOOK OF SAMUEL* AND IN LATER TRADITION

VID SNOJ

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Comparative Literature and
Literary Theory, Ljubljana, Slovenia
vid.snoj@ff.uni-lj.si

The article is about David in the biblical Book of Samuel. David is the main character of the book, which at the beginning tells about the replacement of God's kingship by the kingship of man and the beginning of human politics. All his life he is subject to the pull of power. But especially when he does not have the means of power at his disposal, he shows trust in God, the trait of the heart that was counted to him for righteousness by later biblical tradition. Thus, he was not only established as the high standard by which his descendants, all later kings of Judah, were measured, but he also became the "father" of the Messiah.

University of Maribor Press

1 Uvod

David v krščanskem svetniškem koledarju kot kralj in prerok goduje 29. decembra. Vendar ni krščanski, ampak judovski kralj, in zgodba o njem ni hagiografija, ki je kot zvrst krščanske literature nastala v pozni antiki in se razmahnila v srednjem veku. Zgodba o Davidu je del biblične *Samuelove knjige*.

Glavne vloge v tej knjigi nimata ne Božji prerok Samuel, po katerem je naslovljena, ne Savel, prvi izraelski kralj, s katerim je ustanova človeškega kraljstva stopila v veljavo. Glavni junak *Samuelove knjige* je drugi izraelski kralj, David.

2 David v *Samuelovi knjigi*

Nastanek *Samuelove knjige* kljub več kot dvesto let trajajočim naporom historičnih kritikov ostaja zavit v temo. Historičnokritiška srenja je soglasna v tem, da je, če že ne knjiga v celoti, pa vsaj njena najstarejša plast iz 10. stoletja pr. Kr., a se ne more zediniti, kdaj je z zadnjo ureditvijo dobila končno obliko, in *terminus ante quem* pomika v 5., 4. ali celo 2. stoletje pr. Kr. (prim. Finkelstein, Silberman 2006: 270). Po drugi strani sta *Prva* in *Druga Samuelova knjiga*, na kateri naletimo v sodobnih Biblijah, umetna tvorba antičnih rokopiscev. Delitev v dve knjigi je nastala v 3. oziroma 2. stoletju pr. Kr. pri prevodu hebrejske Biblije v grščino. *Samuelova knjiga* je bila kratko malo predolga, da bi jo bilo mogoče spraviti na en sam zvitek. Razlog za delitev ni bil notranjekompozicijske narave, ampak zunanji, materialni nosilec knjige. Talmud govori o eni sami *Samuelovi knjigi*, s tem da se zgodba o Davidu ne konča v njej, ampak na začetku naslednje biblične knjige, *Knjige kraljev*.

O Davidu je v Bibliji zapisanega več kot o komerkoli drugem, celo več kot o Mojzesu ali o Jezusu. *Samuelova knjiga* prikazuje skoraj vse Davidovo življenje, od maziljenja za novega kralja, ko je še mlad pastir, do njegovih zadnjih besed na smrtni postelji. Robert Alter, najvidnejši predstavnik sodobnega bibličnega literarnega kritištva, je zapisal, da je to »verjetno največji pripovedni prikaz kakega človeškega življenja, kot se postopno razvija skozi čas, v antiki« (1999: IX).

Na sodbe o literarni odličnosti *Samuelove knjige* naletimo pri številnih modernih preučevalcih, tudi če niso bili izvedenci za literaturo. Po Leonhardu Rostu, čigar delo ne spada na področje literarnega kritištva, ampak historične kritike Biblije, v njenih zgodbah najdemo nič manj kot najiminitnejše primerke hebrejske pripovedne

umetnosti. V knjigi *Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids* (1926) je Rost za najboljšo hebrejsko prozo označil tako imenovano pripoved o nasledstvu, ki jo je ob pripovedi o Davidovem vzponu na kraljevi prestol štel za enega izmed poglavitnih virov *Samuelove knjige*. Pripoved o nasledstvu ali pač o Davidovem grehu in njegovih posledicah je vsekakor več kot zgolj mojstrsko realistično oblikovan izrez iz nekega življenja. Ta pripoved o Davidovem prešuštvu z Batšebo in o spletki proti njenemu možu Urijaju, ki se konča z umorom, pa potem o boju za kraljevi prestol znotraj Davidove hiše, v katerem umrejo trije izmed Davidovih sinov, dva od bratove roke, daje neizbrisen vtis ne samo neke življenjske, ampak ker gre za kralja in njegove sinove, tudi pomembne zgodovinske resničnosti. V Rostovi najdbi je zato Gerhard von Rad, eden najuglednejših preučevalcev Biblije v 20. stoletju, prepoznal »najstarejši primerek starodavnega izraelskega zgodovinopisja« (1966: 167).

Davidova zgodba v *Samuelovi knjigi* ni pretrpela predelave v legendo, kot jo je v poznejši *Kroniški knjigi*, ki v bibličnem kanonu sledi *Knjigi kraljev*. V *Kroniški knjigi* sta izpuščena Davidova razbojniška gverila, potem ko je bil zaradi nenehne Savlove grožnje s smrtjo prisiljen zbežati z njegovega dvora, in Davidovo kolaborantstvo s Filistejci, najhujšimi sovražniki Izraelcev, med njegovim vzponom na kraljevi prestol. Izpuščeni so Davidovo prešuštvu z Batšebo in umor Urijaja, Absalomov upor in smrtonosni boj Davidovih sinov za nasledstvo med njegovim kraljevanjem. In izpuščeno je Davidovo navodilo na smrtni postelji zmagovalcu v tem boju, Salomonu, naj umori Šimija in Joaba ter tako obračuna z njegovim in svojim političnim sovražnikom. V *Samuelovi knjigi* pa ni nobenega izpuščanja in previševanja v lik idealnega kralja. David je, ko se poteguje za kraljevo oblast in ko je na oblasti, krvav pod kožo in ima kri drugih na svoji glavi. »Zrnat zgodovinski realizem« odmika Davidovo zgodbo od legende (Alter 1999: XVII).

Samuelova knjiga pripoveduje o začetku človeške politike. Ta začetek zaznamuje prelom v ustanovi kraljstva, in sicer z zahtevo izraelskega ljudstva, ki je imelo kralja v Bogu, po človeškem kralju. Po Baruchu Halpernu je *Samuelova knjiga* »edini tekst na starem Bližnjem vzhodu, ki uvedbo kraljstva v družbo opisuje kot človeško politično odločitev« (2001: 18). Hkrati z ustanovo človeškega kraljstva pa sta se zaradi postavitve in vzdrževanja skupne obrambe pred sovražnimi tujimi narodi pojavili še dve ustanovi, obdavčevanje in novačenje, davki in stalna vojska. Tako se je izoblikovala hierarhično organizirana politično-vojaška struktura z oblastjo, osrediščeno v kralju. S prelomom v ustanovi kraljstva je torej kralj, pravita Moshe Halbertal in Stephen Holmes, pisca knjige o začetku politike v *Samuelovi knjigi*, dobil

politično oblast »kot sredstvo za organiziranje skupne obrambe« oziroma kot »nepogrešljivo orodje, potrebno za skupno dobro življenjskega pomena« (2022: 203). Skratka, ljudstvo je izbralo ustanovo človeškega kraljstva in Bog je – na začetku, še preden je bilo vzpostavljeno dinastično nasledstvo, ob svojem umiku z mesta kralja, s katerim je sfera političnega postala človeška domena – izbral kralja: Savla in po Savlovem izneverjenju, še za njegovega življenja, Davida.

Ko se Savel pojavi v pripovedi *Samuelove knjige*, je popolnoma apolitičen, brez najmanjše sle po oblasti. Po maziljenju za kralja se vrne na svoj dom in sprva nima ne dvora ne vojske. Šele ob napadu Amoncev, novica o tem ga zaloti na poti s polja, kjer je sam oral svojo zemljo, zaradi obrambe izraelskega ljudstva nastopi svoje kraljstvo (1 Sam 11,5–7). Toda ko ga nastopi ter se po doseženi prvi zmagi nad sovražnikom obda z majhnim dvorom in vojsko, suverena kraljeva oblast posrka in použije vse njegovo žitje in bitje. Savel je živa in nesrečna priča moči politične oblasti, ki je iz Božje roke prešla v človeške roke. Nasprotno je v Davidovih besedah in dejanjih očiten priteg oblasti, še preden pride na oblast. Lahko da je tako zaradi njegove zmage nad Goljatom in potem zaradi uspehov v bojih s Filistejci, zaradi katerih mu ves čas narašča priljubljenost med ljudstvom, ali sploh že zaradi izvolitve od Boga za kralja ob še živem kralju. Vsekakor pa je David od začetka, z Alterjevima besedama, »politična žival« (2011: 202). Še preden zasede kraljevi prestol, se v njegovem ravnanju razkrivata politična motivacija in priteg oblasti. Savla se oblast polasti, šele ko jo ima, Davida, ko je še nima.

Imeti oblast je najvišji cilj tako za tiste, ki jo hočejo doseči, kakor za tega, ki si jo prizadeva ohraniti, neizogibno tudi za ceno človeških žrtev. V tem se naznanjata oblasti lastno lastenje in použitost od nje. Strukturno prvi uvid pisca *Samuelove knjige*, ki ga izpostavita Halbertal in Holmes, je: nima človek oblasti, ampak ima oblast človeka, celo tistega, ki se je dokopal do nje in jo ima dozdevno v svojih rokah. Oblast daje vsem, ki jo imajo, moč, da naredijo, kar prav zaradi nje, suverene oblasti, pač lahko naredijo. Vendar ima prav zato tudi oblast sama moč, da oblikuje tako nagibe teh, ki se potegujejo zanjo, kakor tistih, ki jo že imajo in jo poskušajo ohraniti. Še več, oblast ima moč, da se igra z oblastniki in njihovimi motivi. Kajti »nimajo vladarji politične oblasti, ampak ima politična oblast vladarje« (Halbertal, Holmes 2022: 109).

Nagibi prvega izraelskega kralja, Savla, so ves čas prosojni. Nasprotno je David neprosojen. Pogosto ni jasno, kateri nagib ga žene k ravnanju. Pri njem nenehno zadevamo na »sistemsko dvoumnost« (prav tam: 199) motivacije in akcije, nagibov in dejanj. To pomeni, da je z apelom oblasti, ki deluje nanj, sistematiziran, se pravi sopostavljen oziroma v sovisje z oblastjo postavljen kompleks, pleksus, pletež njegovih motivov za ravnanje v celoti. Prva možnost je, da so njegova dejanja (in nagibi za njimi) nerazvidna za druge. Druga možnost pa je, da so nagibi, ki ga ženejo k dejanjem, dvoumni tudi zanj samega. Na njegove motive, tudi na religioznega, se prirašča politični motiv.

Ko je David na smrtni postelji, vsekakor prideta na plan oba motiva, religiozni in politični, nepomešano in ločeno v njegovi poslednji volji. Najprej Salomonu, svojemu nasledniku na prestolu, položi na srce, naj se drži Božje postave: »Drži se postave GOSPODA, svojega Boga, da boš hodil po njegovih potih in se držal njegovih zakonov, zapovedi, odlokov in pričevanj, kakor je pisano v Mojzesovi postavi« (1 Kr 2,3). Nato pa religioznemu navodilu doda še politično navodilo, pouk o odstranitvi političnih sovražnikov. Postava v Davidovih ustih dobesedno postane *Weisung*, »navodilo«, kot hebrejsko besedo *torā* namesto z običajnim *Gesetz* v svojem izvirnem prevodu Biblije, ki se ravna po korenskih pomenih hebrejskih besed, nemčita nemškojudovska religiozna filozofa Martin Buber in Franz Rosenzweig (1992). Navodila umirajočega očeta kralja ne spremljata izpoved o skrenitvah z Božje poti in rotenje sina, naj ne ponavlja njegovih grehov. Religioznemu navodilu sledi, kot po pravici poudarjata Halbertal in Holmes, politično navodilo (prim. 2022: 184). To je pouk o odstranitvi političnih sovražnikov. Religioznemu navodilu sledi politična *Weisung*. V njej pride na spregled trpka *Weisheit*, »modrost« v *Realpolitik* izkušnega starca, ki v Salomonu dobi dostojnega dediča.

David je do konca življenja politična žival. Skrb za dinastično nasledstvo, v kateri se ne ustavlja pred umorom, ima v njegovem govoru na smrtni postelji celo zadnjo besedo.

3 David v poznejšem izročilu

Kljub svoji problematični političnosti je David postal svetniški zgled, po katerem so se ravnali krščanski kralji od Karla Velikega do Ludvika XVI. Odločilnega pomena v tem oziru je bilo prepoznanje temeljne naravnosti Davidovega srca v *Knjigi psalmov*, ki se izkazuje v njegovem zaupanju v Boga, s katerim gre na primer v boj z

Goljatom. Ta boj, v katerem David stopi na javno prizorišče, napoveduje velikega kralja Izraela.

V *Samuelovo knjigo* je zajetih tudi več pesmi, ki jih pisec da izgovoriti Davidu in na koncu, v kratkem uvodu v zadnjo, za nameček še, da samega sebe imenuje *na'im zmirut Jisra'el*, »ljubljenec Izraelovih spevov« ali »sladki pevec Izraela« (2 Sam 23,1). V *Knjigi psalmov* nato Davida omenja sedem psalmov. Skoraj polovica, 73 od 150, se jih nanj nanaša z naslovi. V njih se pojavlja značilna besedna zveza *mizmor laDavid*, ki se navadno prevaja z »Davidovim spevom« ali po grško z »Davidovim psalmom«. Vendar ima predlog *la* različne pomene: lahko označuje svojino oziroma pripadnost (»Davidov«), način (»po Davidovo«) ali namenjenost (»za Davida«), lahko je svojitvenik, načinovnostnik ali namenilnostnik (prim. Alter 2007: 27). Nekaj psalmov je po drugi strani v naslovih pripisanih pesnikom, o katerih ne vemo ničesar, Asafu, Ezrahovcu Etanu, Ezrahovcu Hemanu, Korahovim sinovom in drugim. Čeprav ni mogoče izločiti možnosti, da je peščico psalmov napisal David sam, *Knjigo psalmov* bržkone sestavljajo predvsem »psalmi na Davidov način« ali celo »psalmi za Davida«, se pravi v Davidovem slogu napisani ali Davidu posvečeni psalmi.

Knjiga psalmov je dala temeljni ton tudi pozitivni recepciji kralja Davida. Ta ima prav tako podlago v *Samuelovi knjigi*, in sicer v Davidovi izpovedi greha pred Bogom in njegovem obračanju na Boga tako s prošnjo kakor z zahvalo. S prošnjo se David na Boga obrača v stiski, v kateri nima na voljo nobenega oblastvenega sredstva, in z zahvalo, ki prehaja v hvalo Boga po rešitvi iz stiske. Toda David se Boga spominja ne samo v stiski in trpljenju, ko je ogroženo njegovo življenje (1 Sam 23,11; 30,6) ali življenje novorojenega sina, ki ga je spočel z Batšebo (2 Sam 12,16), in nima sredstva, s katerim bi odvrnil grožnjo smrti, ampak tudi v kraljevskem zmagoslavju. Bogu se ne zahvaljuje in ga ne hvali le po rešitvi iz stiske, ampak tudi v času miru in blagostanja: »Kdo sem jaz, Gospod BOG, in kaj je moja hiša, da si me pripeljal do sèm?« (2 Sam 7,18). In kakor se z izpovedovanjem greha, prošnjem in zahvaljevanjem oziroma hvaljenjem na Boga obrača David, tako se tudi govorec v *Knjigi psalmov*. Za psalmista je značilno, da se z besedo giblje v davidovskih položajih pred Bogom.

Slovit sedemindvajseti psalm se začne z izpovedjo »GOSPOD je moja luč in moja rešitev«, nadaljuje se s prepoznavnim davidovskim položajem:

Tudi če se tabor vojske utabori proti meni,
 se moje srce ne boji;
 tudi če proti meni izbruhne vojna,
 jaz pri tem zaupam,

in konča z govorčevim klicem samemu sebi:

Upaj v GOSPODA,
 bodi močan, tvoje srce naj se opogumi,
 upaj v GOSPODA. (3.14)

Govorec psalma je kakor David, ko gre v boj z Goljatom – v srcu samemu sebi govori, češ, dvigni svoje srce, zaupaj v Boga, pri njem je tvoja rešitev. Osrčenje, kot Davida razume psalmist, je v zaupanju v Boga.

Psalmist se z glavnim junakom *Samuelove knjige* uglašuje v naravnosti srca. David – in z njim psalmist – izpoveduje svojo grešnost in se v stiski ali blagostanju s prošnjo ali zahvalno hvalo obrača na Boga. Izročilo o Davidu, po katerem je njegovo srce zmožno zaupanja v Boga, je v temelju zaznamovala *Knjiga psalmov*. »Gorje neodločnemu srcu, ker ne zaupa!« v duhu tega izročila svari Jezus Sirah (2,13).

Recepcija Davidovega lika v *Knjigi psalmov* in potem pri *Prerokih* je bila podlaga za to, da se je nanj kot pravičnega kralja vezalo tako judovsko kakor krščansko mesijanstvo. Kralj David je v bibličnem izročilu postal visoko merilo, po katerem so bili presojeni njegovi potomci, »vsi kralji v skoraj petstoletni zgodovini monarhije v Izraelu« (Borgman 2008: 6). Po delitvi Salomonovega kraljestva na severno Izraelovo in južno Judovo je bilo zaradi nepostavnosti in zapadanja kraljev in ljudstva malikovalstvu pri prerokih v obeh kraljestvih že navzoče pričakovanje izgnanstva – in po propadu Izraelovega kraljestva, ki so ga leta 722 pr. Kr. zavojevali Asirci, še naprej v Judovem kraljestvu, v katerem je vladala Davidova dinastija. Poleg tega pa je pri njih vzniknilo tudi upanje v kralja, ki prihaja. Prerok Izaija izreka upanje v rojstvo kralja, ki bo po Božji meri in nameri. Kralj, ki prihaja in se v Izaijevem preroškem videnju še ne imenuje Mesija, se pravi Maziljenec, bo iz Davidovega rodu. Izaija govori: »Mladika požene iz Jesejeve korenike« (11,1). Prihajajoči kralj, Davidov potomec, bo kot »Knez miru« (9,5) z Božjo pravico in pravičnostjo vladal na Davidovem prestolu.

Kralj iz Davidovega rodu v preroškem upanju vzhaja kot ohranjevalec Božje pravice. Pravični kralj ni odrešenik. Ni udejanjevalec, ampak del odrešenja, ki prihaja od Boga: sam je odrešenjski dar Boga njegovemu ljudstvu. Mesija je postal odrešeniška eshatološka figura šele v poznejšem judovskem religioznem spisju, ki je začelo nastajati v 2. stoletju pr. Kr., v tako imenovanih apokrifih in psevdoepigrafih. Vendar davidovski Mesija kljub temu vse do 1. stoletja pr. Kr. nikakor ni bil razširjena figura v judovski eshatologiji.

Vtis o razširjenosti pričakovanja Mesije iz Davidovega rodu med Judi dajejo evangeliji. Matej Jezusa uvrsti v rod, ki sestopa od Abrahama do Davida in od Davida do Jožefa, moža Jezusove matere Marije (1,2–16). Nasprotno evangelist Luka navaja Jezusov rodovnik v vzpenjajoči se smeri, od Jožefa do Davida in od Davida, prek Abrahama, vse do Adama (3,23–38). Po krščanskem razumevanju se v Jezusu Kristusu izpolnjujejo obljuba kraljstva, dana Davidu, obljuba izvoljenega ljudstva, dana Abrahamu, in obljuba bogopodobnega človeštva, dana z Adamom, sploh celotna obljuba judovskega Pisma. Vendar Jezus sam sebe v evangelijih ne imenuje Mesija ali, grško, *Christós*, ampak nase raje naobrača preroški izročili o sinu človekovem in trpečem služabniku. V tem duhu je potem krščanstvo preobrazilo judovsko videnje mesijanskega kraljevanja tako, da ga je vzdignilo iz politične in sploh iz zemeljske sfere. Jezus v *Evangeliju po Janežu* govori: »Moje kraljestvo ni od tega sveta« (18,36). Zaradi Jezusove razveze njegovega kraljestva od sveta krščansko mesijanstvo prvotno ni bilo politične narave: »Kraljevske razsežnosti judovskega mesijanstva so bile prevedene v nebeško vladavino vstalega Kristusa (kakor v Ef 1,20) in projicirane v prihodnost z drugim prihodom (kakor v 1 Kor 15,25 in skoz celotno *Razodetje*)« (Gowan 2000: 40).

Krščansko mesijanstvo se tako kot judovsko nadaljuje vse v naš čas. V eshatologiji *Knjige razodetja* je s tisočletnim kraljestvom na zemlji (20,1–10), napovedanim pred Kristusovim drugim prihodom, koncem sveta in poslednjo sodbo, dobilo tudi politično potezo, ki so jo miroljubno gojili ali s prevratniškim nasiljem poskušali uresničiti različne krščanske ali sekularne milenaristične skupine in gibanja (prim. Court 2008: 1–8). Po drugi strani se je monarhična *politela*, potem ko je bilo krščanstvo v pozni antiki razglašeno za eno od državnih religij in je nazadnje postalo edina religija rimskega imperija, začela preobražati po teoloških postulatih krščanskega monoteizma (prim. npr. Maurer 1982: 355–356 in Frey 1994: 55). Judje, nasprotno, niso imeli vpliva na politično ureditev

pri narodih, pri katerih so tujčevali, a je judovsko mesijanstvo kljub temu tudi v *éschatonu* ohranilo politično razsežnost. Davidovski Mesija je politična figura.

4 Sklep

Temelj, na katerem od začetka stoji pozitivna recepcija kralja Davida tako v judovstvu kakor v krščanstvu, je njegovo zaupanje v Boga. To zaupanje ali verovanje Bogu (hebr. *'emuna*) se Davidu od *Knjige psalmov* in Prerokov naprej šteje v pravičnost, kot ga je Abrahamu, prvemu izraelskemu očaku, štel v pravičnost Bog sam. O Abrahamovem odzivu na obljubo Boga, da mu bo dal velik zarod, je rečeno: »Veroval je GOSPODU in ta mu je to štel v pravičnost« (1 Mz 15,6). Ko na primer Bog v podobi treh mož obišče Abrahama pri Mamrejevih hrastih in mu ponovi svojo obljubo, da bo dobil sina, čeprav je že star in je stara tudi njegova žena Sara, ki je bila, dokler se ji je dogajalo po žensko, povrhu še jalova, pravi: »Ali je za GOSPODA kaj pretežko?« (1 Mz 18,14).

V to, da za Boga ni nič pretežko, veruje David. Davidova vera je vera srca, da je pri Bogu vse mogoče. Vera, s katero gre David v boj z orjakom Goljatom, je zanašanje na Boga, da se dejanje, ki je videti nemogoče, po Božji moči oziroma z Božjo pomočjo posreči (prim. Snaj 2022: 111–118).

David se v boju z Goljatom ne more opirati na oblast oziroma na verigo delovalcev kot pozneje. Ni še na oblasti in ne more izrabiti njene moči. Ne razpolaga s hierarhično organizirano strukturo, prek katere bi lahko deloval. Pri dvoboju z Goljatom nima nikogar, ki bi ga lahko uporabil vmes med sabo in njim. Njegov nasprotnik je *'iš benajim*, »posredovalec« ali, dobesedno, »mož na sredi« (1 Sam 17,4), mož, ki stopi na sredo med bojni črti, vzdolž katerih sta razporejeni sovražni vojski, in v boju mož na moža odloči, katera izmed njiju bo zmagala, ne da bi se spopadli med sabo – in David, ki hoče v boj z Goljatom, mora sam postati takšen vmesni mož za Izraelce, njihov prednje postavljeni predstavnik, Goljatov nasprotnik brez kogarkoli vmes. Ne da nima na razpolago vojske, ampak je izraelska vojska, ves Izrael odvisen od njega. Njegov boj z Goljatom odloča o tem, ali bodo Filistejcem zagospodovali Izraelci ali Izraelcem Filistejci, morda pa celo, ali bo izraelsko vojaštvo sploh preživel, saj bi Izraelce ob njegovem porazu najbrž doletelo natanko to, kar se je po Goljatovem porazu zgodilo Filistejcem, namreč strahovit pokol, v katerem so na begu pred Izraelci »ranjeni popadali na poti od Šaarájima do Gata in Ekróna« (1 Sam 17,55).

David bi se lahko zanašal samo nase. Mladi pastir bi se lahko širokoustil. Za to, da je na paši levu in medvedu, kot pred bojem z Goljatom pravi Savlu, iz čeljusti iztrgal plen ter ju, če pri spopadu nista odnehala, celo ubil (1 Sam 17,34–35), ni nobene priče. Nikogar ni, ki bi to videl in lahko potrdil. Kar David trdi, da je storil na samotni paši – neko samo po sebi komaj verjempljivo dejanje, povrhu pa še brez vsake priče razen živali –, bi bilo lahko le bahanje noro pogumnega mladeniča, ki verjame vase ter se kljub nasprotnikovi kričee očitni premoči ne ozira na nič in proti zdravi pameti stavi na vse.

Vsekakor je verjetneje, da je David res storil, o čemer govori Savlu, in da ima njegovo verjetje vase razlog v izkušnji. Čeprav nam njegove besede, da je na paši sam ubil leva, delujejo precej neverjetno, v Bibliji vendarle ne bi bil edini, ki je to storil: v *Knjigi sodnikov* Samson, sodnik orjaške moči, z golimi rokami raztrga mladega leva, ki je zarjovel proti njemu (Sod 14,5–6), in v *Samuelovi knjigi* je o poveljniku Davidove telesne straže Benajaju rečeno, da je bil hraber mož, ki je »ubil leva sredi jame« (2 Sam 23,20). David v boju, ki je pred njim, računa na svojo že preizkušeno iznajdljivost.

Ta je brez dvoma popolnoma izredna. David bistro zavrne Savlovo bojno opravilo, ki bi razliko v moči med njim in Goljatom naredila nepremostljivo. Namesto nje si izbere privajeno pastirsko opravilo, ki mu daje gibljivost in predvsem možnost udariti z razdalje. Za to, kako naj se bojuje, ni od Boga dobil nikakršnega navodila, kaj šele da bi se v boju, ki je, kot je dejal Goljatu, Božji boj (1 Sam 17,47), namesto njega bojeval Bog sam. Način boja, za katerega se odloči – da udari od daleč, ko še ne bo na doseg Goljatove roke, a mu bo dovolj blizu, da ga bo lahko zadel s fračo –, je domislica njegove lastne iznajdljivosti brez primere. Moshe Dayan, general, ki je postal svetovno znan obraz vojskujoče se novoustanovljene države Izrael, je kmalu po šestdnevni vojni leta 1967, v kateri so Izraelci dosegli največjo zmago nad koalicijo arabskih držav, zapisal, da je Davidov boj z Goljatom mojstrovina vojaške strategije (navedeno po McKenzie 2000: 77).

A kljub temu se David ne zanaša samo na svojo izkušnjo in iznajdljivost, češ, tako kot sem se znašel v spopadu z levom in medvedom, se bom tudi zdaj. Uspeha v boju z Goljatom ne pričakuje le od svoje izbire orožja in bojnega položaja glede na nasprotnika ter od spretnosti v rokovanju s fračo. Ko govori, da ga bo Bog rešil iz Goljatove roke in mu ga dal v roko (1 Sam 17,37.46), ne tudi, ampak najprej in predvsem veruje Bogu.

V tem verovanju Božje predhaja človeškemu tako, da to, kar je za človeka nemogoče, disponira, razpoloži v mogoče. V mogoče razpoloženo nemogoče je priložnost in za izrabo priložnosti je potrebna iznajdljivost. Bog izroči v roko, a ni roka, ki bi delovala namesto človeka. Z Božjo izročitvijo se odpre priložnost za človekovo roko, za dejanje, s katerim človek doseže, kar bi mu bilo brez Božje pomoči nemogoče doseči. David ve, da je lahko uspešen samo v boju z razdalje in da mora Goljata v pravem trenutku zadeti v čelo ali celo v edino ranljivo mesto na njem, naravnost med oči.¹ A v srcu prav tako ve, da se z izkušnjo, ki si jo je pridobil v spopadu z levom in medvedom, ter z veččino, v kateri se je izuril med pastirovanjem, lahko znajde in z iznajdljivostjo zmaga nad Goljatom, le če mu ga v roko izroči Bog. Vsa njegova iznajdljivost lahko deluje, Goljata s svojo roko lahko udari samo ob Božji izročitvi. V boj gre s svojo roko, a ne na svojo pest.

Bog da, da človek delujoč prejme nemogoče kot mogoče. Pri Bogu je vse mogoče. Po drugi strani oblast človeku omogoča, kar bi bilo zanj nemogoče, če ne bi bil na oblasti. To, čeprav nemogočega ne more narediti za mogoče, povrh dela razpoložljivo in je prav zato skušnjava tudi za religioznega človeka. Več ko ima ta politične moči oziroma oblasti, bolj zapada skušnjavi, da se ne zanaša na Boga, ker so mu na voljo druga oprijemljivejša sredstva.

Človek z velikim srcem je zmožen globokega padca. V *Samuelovi knjigi* se David, njen glavni junak, visoko dvigne in globoko pade. Toda Davidovo veliko srce kljub použitosti njegovega življenja od oblasti ne postane puščava. David je resnično politična žival in resnično Bogu verujoči človek. Velika je bila modrost tistih, ki so *Samuelovo knjigo* sprejeli v Sveto pismo.

Viri in literatura

- Robert ALTER, 1999: To the Reader. *The David Story, A Translation with Commentary of 1 and 2 Samuel*. New York in London: W. W. Norton. IX–XXXV.
- Robert ALTER, 2007: Introduction. *The Book of Psalms. A Translation with Commentary*. New York in London: W. W. Norton (elektronska izdaja). 25–57.
- Robert ALTER, 2011: *The Art of Biblical Narrative*. New York: Basic Books, 2011 (revidirana in posodobljena elektronska izdaja).
- Paul BORGMAN, 2008: *David, Saul, and God. Rediscovering an Ancient Story*. Oxford itn.: Oxford University Press.

¹ Septuaginta dodaja, da se je kamen Goljatu »skoz čelado« (1 Sam 17,49) zaril v čelo. Pisec hebrejske predloge ali prevajalec v grščino je moral imeti pred očmi čelado, ki ni imela ščitnika za nos in je bila odprta na vrhu nosu med očmi (prim. McKenzie 2000: 75).

- John M. COURT, 2008: *Approaching the Apocalypse. A Short History of Christian Millenarianism*. London in New York: I. B. Tauris.
- Israel FINKELSTEIN, Neil Asher SILBERMAN, 2006: *David and Solomon. In Search of the Bible's Sacred Kings and the Roots of the Western Tradition*. New York: Free Press.
- Christopher FREY, 1994: The Biblical Tradition in the Perspective of Political Theology and Political Ethics. *Politics and Theopolitics in the Bible and Postbiblical Literature*. Ur. Henning Graf Reventolow in Yair Hoffman. Sheffield: Sheffield Academic Press. 55–65.
- Donald E. GOWAN, 2000: *Eschatology in the Old Testament*. London in New York: T&T Clark (2. izdaja).
- Moshe HALBERTAL, Stephen HOLMES, 2022: *Začetek politike. Oblast v biblični Samuelovi knjigi*. Prev. Vid Snoj. Ljubljana: KUD Logos.
- Baruch HALPERN, 2001: *David's Secret Demons. Messiah, Murderer, Traitor, King*. Grand Rapids, Michigan, in Cambridge: William B. Eerdmans.
- Reinhart MAURER, 1982: Thesen zur politischen Theologie: Augustinische Tradition und heutige Probleme. *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 79 (3). 349–373.
- Steven L. MCKENZIE, 2000: *King David. A Biography*. Oxford itn.: Oxford University Press.
- Gerhard VON RAD, 1966: The Beginnings of Historical Writing in Ancient Israel. *The Problem of the Hexateuch and Other Essays*. New York: McGraw-Hill. 176–204.
- Leonhard ROST, 1926: *Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids*. Stuttgart: W. Kohlhammer.
- Die Schrift*, 1992. Zv. 1: *Die fünf Bücher der Weisung*. V nemščino prevedel Martin Buber skupaj s Franzem Rosenzweigom. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft (10., izboljšana izdaja predelane izdaje iz leta 1954).
- Vid SNOJ, 2022: *Postila za Davida*. Ljubljana: KUD Logos.
- Sveto pismo stare in nove zaveze. Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov*, 1997. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije (2., pregledana izdaja).

SUMMARY

In the Christian calendar of saints, David is celebrated as king and prophet on December 29. But although he is the main character, he is not the only character in the biblical Book of Samuel which tells the story of his life, nor is the Book of Samuel a hagiography. It recounts almost the entire life of David, in greater detail even than the Bible describes the life of Moses or Jesus, but the historical realism of its narrative distances David's story from legend. From the beginning, David appears as a "political animal" (R. Alter). Even before he comes to power, he is swayed by the pull of royal power, and once in power, he seeks to ensure dynastic continuity. Unlike his predecessor Saul, the first king of Israel, he is opaque. His conduct is characterized by a "systematic ambiguity" (M. Halbertal and S. Holmes), that is, it is often unclear what motive drives him to act, or that in his inner life a political motivation is usually attached to a moral or religious motivation. As he lies on his deathbed, the political motivation comes to the fore in his last will and testament, along with the religious motivation. He first puts into the heart of Solomon, his heir to the throne, to keep God's law, and then adds a political instruction to the religious instruction, namely the instruction to eliminate political enemies. Nevertheless, David became the saintly example followed by Christian kings from Charlemagne to Louis XVI. Crucial in this respect was the recognition of the basic attitude of David's heart in the Book of Psalms, which manifests itself in his trust in God with which he goes to battle against Goliath, for example. This trust or faith (Hebrew *emuna*) was henceforth counted to him for righteousness, just as it was counted to Abraham, the first father of Israel, by God himself (Gen 15:6). The recognition of his heart in the Book of Psalms and then in the Prophets was the basis on which both Jewish and Christian messianism were bound to him as a righteous king.

